ŠURINA PAN KRÁL A OTOLIENKA

*

ŽILI JEDNOU NA SVĚTĚ DVA KRÁLOVÉ. JEDEN BYL Šurina pan král, a byl dobrý a hodný král. – Ten druhý byl ale strigoň[1] a byl zlý a bezbožný a každý se ho bál. Největší zlost měl ale strigoň král na Šurinu krále, protože byl dobrý a že dostal za ženu pannu, kterou i on míti chtěl. I mstil se na něm, kde jen mohl, a co nejhoršího mohl, to mu dělal. – Šurina pan král měl synka utěšeného, kterého také Šurina jmenovali, na toho strigoň dávno pásl, jak by ho skántril[2]. Jednoho dne vyšel si mladý Šurina na polovačku[3], a jak tu všecek rozjašen za jednou srnou poloval, zaběhl do hustých, dalekých hor (lesů) a přišel lovcům s očí. Jaknáhle to onen strigoň, který vždy na něho pásl, pozoroval, urobil se šarkanem[4], uchytil Šurinu mladého krále za pazuchy[5] a do svého království si ho odnesl. Darmo Šurina křičel a vzpíral se, nikdo ho neslyšel, a strigoň na něho nedbal. – Nedaleko svého zámku spustil se s ním na zem a pak si ho tam dovedl. – Všecka družina i rodina sběhla se, smáli se mladému Šurinovi, i dvě strigoňovy princky jmena mu dávaly a naň pokřikovaly, hiba[6] ta nejmladší, Otolienka, útrpně naň pozerala[7]. Šurina to všecko dobře pozoroval. Strigoň král dal ho hned do temnice[8] odvést a přísně zakázal, aby mu kromě vody a chleba ničeho nedávali, a to jednou za den. Otolienka mu ale vždy večer kus masa a pohár vína donesla, neboť si ho od prvního okamžení zamilovala. Ale její otec, ten zlostný strigoň král, aby ho ještě večmej[9] mohl mučiti, kázal ho z temnice k sobě přivésti. Když ho přivedli, pravil mu hněvivě: „Znáš ty čo, puojděš tu poniže domu, tam najděš jednu cúděnicu[10], tú skopeš, stromia nasadíš, ale tak, aby do rána

[1] Čarodějník, kouzelník. [2] Zkazil, zhubil. [3] Honbu, lov. [4] Drakem velikým. [5] Paždí. [6] Vyjmouc, jediné, jen. [7] Se dívala. [8] Žaláře. [9] Více. [10] Čistina, vymýtěný kus lesa.

i zráslo i skvitlo i ovocia malo, a ovocinu mi doněsieš. Hybaj!“ – Otolienka při otcově rozkazu jsouc přítomna, bystře na Šurinu pohlídla, ale on pohledu jejímu nerozuměl a ztrápen odešel. – Kterak mohl dokázati takovou robotu? Viděl, že to nemožno a že on život ztratí. Šel na tu čistinu, dal se také do kopání, ale čím dále kopal, tím většího přesvědčení nabýval, že z jeho práce nic nebude. – Rozmrzen odhodil motyku a sedl na mez. „Darmo ja tu robím,“ pravil sám k sobě, „veď toto nikdy človek něslýchal, takú robotu za taký krátky čas spraviť!“ – Položil si hlavu do dlaní a seděl všecek ztrápený.

Také Otolienka se po mládenci rozťažobila[11]. Králova žena navařila Šurinovi k obědu žab a do hrnka jich vsypala, potom kázala Otolience, aby mu jich zanesla. Otolienka dobře věděla, v čom je vec, – upáčila si[12] čas, když matka z jizby vyšla, a tu jí vzala proutek, který matka schovaný měla, neboť byla také striga. Byloť jí na pomyšlenou nésti mu k obědu žáby, i nesla mu raději svůj vlastní oběd. Tak se vybrala k Šurinovi a našla ho ztrápeného na zemi sedět. „Ej, duša moja, veď sa mi nětráp“ – volala na něho zdaleka. „Poslala ti, prauda, kráľovna žaby k obedu, ale som ja ich vykydala na zem a dobrý obed ti doniesla.“

Šurina král ukázal děvčeti na udělanou práci. „Eh za tú robotu sa něboj – hľa že, tuto mám prútik, ak ním pošibněm túto zem, všetko do rána zrastie, skvitně a ovocie doněsie, jako to otěc prikázal.“ – Šurina nevěděl ani, jak má dobrému děvčeti děkovati. – Sedli spolu na zem, povídali sobě a jedli spolu, a než Otolienka odešla, pošibla prútíkem zem, a tu hned rozličné stromoví ze země vyrůstalo, dorostouc zakvitlo a napokon (naposled) ovoce neslo. – Potom Otolienka odešla a Šurina přemýšlel, jak je to děvče dobré a krásné. – Druhý den ráno donesl zlostnému strigoňovi ovoce, čemuž se ten náramně podivil, nebyl by myslel, že to Šurina vykoná.

[11] Rozželila. [12] Vyhlídla si dobu.

„Nuž, a na dněs akú mi robotu dátě?“ – ptal se ho mladík. „Choď tam a tam na ten briežok[13], vykolčuj ho, vysaď vinným kmeňom a zajtra ráno doněs mi hrozno[14],“ kázal mu rozsršený král strigoň. Šurina se odebral k určité práci, trochu začal kolčovať, ale si myslil: „Eh darmo sa ustávam[15], hrozno do rána vyhotoviť němuožem, ak mi to krásne diouča pomáhať nebudě.“ – Sedl si na zem a čekal ji, ale přece bál se, když dlouho nešla, jestli přijde; bylo by se mu zle vedlo. – Ale Šurina mladý král byl šuhaj pěkný a Otolienka ho měla ráda; jako první den přišla i druhý a zdaleka volala na šuhaje, aby se jen netrápil. „Kráľovna ti uvarila hady k obedu, ale som ich ja na zem vykydla; či by si bol hoden jesť hady! Nuž, ten prútik som tiež doniesla, a tú vinicu spravíme, len sa mi nětráp, duša moja.“ –

Podala Šurinovi oběd, pošíbla zem, a hned zmizely staré kmeny, vinná loza vyrůstala ze země, zelenala, kvitla, rostla, a než Otolienka odcházela, visely těžké hrozny na křech.

„Ach krásne diouča, čímže sa ja těbe odslúžim, čo ty pre mňa robíš!“ – pravil jí Šurina. Ale Otolienka se usmála, sebrala hrnček a prútík a odešla domů. – Šurina myslel mezitím na Otolienku.

Ráno donesl strigoňovi hrozno; ten nevěřil ani svým očím, že by to možno bylo, aby to kdo vykonal mimo něho. – Šurina čekal na nový rozkaz. „Puojděš dolu dolinou a najděš tam hromadu skál, tie skaly zomelieš a zajtra doněs napečeného chleba“ – rozkázal král, domnívaje se, to že jistě nevykoná. – Šurina odešel.

Ale to ovoce a ty hrozny vrtaly královně v hlavě. „Mužu, to nějdě po praudě. To naše diouča je v porozumení s Šurinom, lebo by on to sám od seba něbol vykonal. Musím ja to vypáčiť, a potom obidvom poplatím. Puojděm ja sama s obedom, mňa veru nik něoklame.“ – „Jaj!“ vykřikl zlostný král,

[13] Břeh u lesa. [14] Hrozny. [15] Namáhám.

„čože máš rozprávať, Otoliena je dobré dieťa, nieto[16] na něj pochyby. Daj ty tomu pokoj, čo máš za nimi lašovať[17]!“

„No no, starý blázon, veď uvidíš“ – řekla stará striga a umlkla. – Navařila k obědu Šurinovi jaštěřic a vypravila Otolienku s obědem. Ale to opatrné děvče zpozorovalo, že se staří o něco smlouvali a že starý král dudral, proto prútík dobře ukryla a s obědem ze zámku pospíchala.

Šurina král nalámal skal – ale kdeže mouka a chléb! Čekal velmi žádostivě na Otolienku, a jak ji zdaleka spatřil, v ústrety jí šel.

„Mala som ti jaštěrice k obedu doniesť, ale by ti nepadly dobre, doniesla som ti lepší obed. – Moja mať má nás v podozrení, že ti ja pomáham; málo chybelo, že ti sama obed nědoniesla, ale ju preca kráľ na lepšie myšlienky priviedol. Keby bola ona došla, boli by smo aj oba o život prišli.“

„Ale by som to za celý svet nědal, že si ty tu, moje krásne sladké diouča,“ zvolal Šurina a uchytil ji za ruce. – Ale ona mu podala oběd, aby jedl; Šurina nechtěl jísti, chtěl se s ní jen shovárať.

„Ej my tu rozprávame, a treba múku mleť a chlieb piecť,“ vzpomněla tu Otolienka, a hned vzala prútik, uhodila na skály, a ty se hned začaly drviti, pošibla zem, a vybudoval se mlýn a mouka sama se mlela, samo se těsto mísilo, chléb se válel, do peci sázel a z peci vyvalil. Jak to bylo uděláno, pravila Otolienka: „My němuožme v tom dome dlho bývať, lebo nás naistě kráľovna, mať moja, dopáči[18] a potom nám budě beda.“

„I ja už na to myslel,“ řekl Šurina, „ažda by dobre bolo, keby smo nočnou hodinou zutěkali. Čože ty myslíš?“

„Naistě, lepšie němuožme urobiť,“ odpověděla Otolienka; „len buď trpezlivý, eště si to rozvážim.“ – S tím se rozloučili. – Ráno donesl Šurina králi napečeného chleba ze skal. Král se od jedu rozpálil, ale neřekl nic. – „No, vidím, že si všetko

[16] Není. [17] Sledovat je. [18] Dostihne.

urobil, čo som ti rozkázal; dněs si odpočiň, zajtra ti zase robotu dám" – řekl mu a Šurina odešel. Král ale byl všecek rozvzteklen a umluvil se s ženou, že Šurinu krále mladého uvaří v kotli. Otolienka to všecko slyšela a Šurinovi pověděla, co se v domě děje, i umluvili se, že v noci utekou. „Keď budém umývať riad[19] a tri razy tanierom[20] cingném, hotou sa." – Takové mu určila znamení.

I tak se stalo. Půlnoc se blížila, voda zavierala[21] a Otolienka měla otce vzbudit, ale ona zobudila Šurinu. – „No len ticho," šeptala mu, „a eště mi sľúb, že ma nikdy nězapomenieš!" – Šurina jí to s radostí slíbil, neboť ji velmi miloval. Potom vzala Otolienka prútík, šla k ohnisku, kde voda vřela, udělala na jedné hlaněnce[22] kolečko prútíkem a do toho kolečka plivla. – Pak spravila sebe holubičkou, Šurinu holubem a ven oknem uletěli. – Zanedlouho potom probudil se i strigoň král. „Otolieno," volá, „či tá voda vre?" – „Vre, vre," odpovídá slina na hlaněnce. – Po chvíli zase volá otec: „Otolieno, či vstávaš?" – „Vstávam, vstávam," odpověděla zase slinka. – Vtom prebrala se i královna. „Otolieno, podaj mi kintěš a rub[23]" – volala na dceru, a slinka z hlany zase „hněď, hněď" odpovídala.

„Jaj, čože je to, že sa tak dlho obliekaš a my toľko musíme čakať," po chvíli se zase ozvala královna, a netrpěliva jsouc, vstala z lože, dívá se, a u ohniska nikdo; lůžko Otolienky prázdné a komora prázdná. – „Veď tých dvoch na moju vieru tu niet. Vidíš, starý blázon, tí zutěkali!" – volala stará. „Aby ích paromova strela," vzkřikne starý strigoň a z lůžka se vzchopil.

„To tá tvoja diouka – len jej ver druhý raz, ty starý truľo!" – Starý se upokořil, vida, že chybil.

„No, a teraz hybaj, sprau sa na biely oblak, a čo muožeš, ich doháňaj!" – Strigoň se rychle přeměnil a odletěl.

V tu dobu právě povídá Otolienka Šurinovi: „Ej, či

[19] Nádobí. [20] Talířem. [21] Začala vříti. [22] Dlažici. [23] Kabátek a sukni.

mňa ľavé[24] líčko páli, obozriže sa, obozri, či dakoho nevidíš?“

„Nevidím, nevidím, hiba jedon biely obláčok“ – odpoví Šurina.

„No, veď je to dajedon z nich. Postoj!“ I udeřila prútkem o zem, a hned byla ta role zorána, ona se udělala pšenicí a on ji hlídal, přeměněn v sprostáčka[25]. Obláček se dolů spustil, starý strigoň k němu přistoupil a ptal se ho: „Človeče, či stě neviděli tu dvoch pocestných ísť, jedného šuhaja s jednou dioukou?“ – „Ba veru som viděl,“ pravil mu Šurina, „ale len vtedy, keď som hen túto pšenicu sial[26]; vtedy práve ztadiaľto[27] takých pár ľudí šlo, jakých hľadátě!“ – Starý král zlostně sebou škubl, obrátil se v oblak a zpět odletěl.

„Čože si vykonal, ty hlava mužská, že si sa tak skoro[28] vrátil?“ divila se striga.

„Kdo vie, kdě sa tí, – ja som živej duše neviděl, hiba jedného varoučíka[29] pri pšenici“ – odpověděl starý. – „Nuž čože myslíš, veď to boli oni! Eh takto sa dať oklamať! Či si nevedeľ vziať jedon klas z tej pšenice, ty starý trúp, ty!“ – zlobila s královna, a starý hned se musel přeměniti v černý oblak a zase uprchlíky honiti.

Otolienka napomenula právě v tu dobu Šurinu, aby se obrátil, nevidí-li někoho za nimi jíti, že ji pravé líčko pálí. – „Vidím tam hľa čierny oblak letieť,“ odpověděl Šurina.

Otolienka věděla hned, že to je jeden z nich. „Postoj,“ kázala, „seba urobím kostolčekom a těba pustovníkom.“ – I udeřila prútkem o zem a stala se kostelíčkem a Šurina byl poustevníkem. Král spustil se dolů a ptá se poustevníka: „Povedzže mi, bračok, či si neviděl dvúch pocestných, jedného šuhaja s jednou dioukou?“ – „Ja tu odo dávnych čias bývam, ale som nikdy človeka neviděl, hiba keď sa ten kostolček budoval, viděl som dvúch ľudí ztadiaľto ísť.“ – Starý král se hrozně mrzel. „Bodaj ích porantalo, keď som sa

[24] Levé. [25] Hloupého. [26] Sil. [27] Tudyto. [28] Brzy – záhy. [29] Hlídače.

a daromně ustával[30]," s tím vrátil se nazpět. Stará královna ho již čekala, a když viděla, že jde sám, zlostí kypěla. „Nuž, ty starý blázon, zase nikoho nevedieš, čože sa tak nadarmo táraš[31]? Čo si vykonal, čo si viděl?" – Král povídal jí, co viděl, a tu ona mu zase řekla, že ten kostelík a ten poustevník byli oni. „Ta iděm ja len sama, však ích ja priženiem" – řekla a rozprchlená běžela do kouta, obula si veliké čižmy, takové čižmy, že kdo jich obul, jedním krokem míli cesty ušel. – Tak běžela, až se jí hlava natrásala.

„Ej," povídá v tu dobu Otolienka, „či ma obe líčka páľa, obozriže sa."

„No veru už idě, hľaľa, jak si vystupuje, pozri len, pozri!" – Sotva spatřila Otolienka starou královnu, kázala Šurinovi, aby odběhl kousek cesty napřed, sama pak hned udeřila proutkem o zem a hned se udělalo jezírko a ona sama se udělala kačicou. „Tu stě," zvolala matka. „Paromova strela, už mi něujdětě!" – I vyzula boty a za kačicou do vody. Ta plavala ustavičně k prostředku, a když až tam stará královna za ní šla, rychle jako střela odploula ku břehu, kde stály boty, přeměnila se v pannu, boty obula a rychle za Šurinou spěchala, a stará zůstala oklamaná státi v bahně. Ze zlosti zaklela Šurinu, aby hned na Otolienku zapomněl, jak by ho jiná ženská políbila, a Otolienku zaklela, aby s Šurinou sedm let nebývala. – I musela královna dvě stě mil domů pěšky, na cestě všechny kunšty utratila (zapomněla) a starý strigoň se jí ještě k tomu ke všemu vysmál, že se dala oklamati.

Ti dva plní radosti, že jsou již vysvobozeni, šli dále a cestou se radili, kam se nejdřív obrátit. „Najlepšie sa staně," mínil Šurina, „keď puojděme prosto k mojim rodičom, tam si buděme dľa vuole žiť." – „Ja puojděm s těbou, keď chceš, lebo zostaněm, kdě ma naháš," – řeklo děvče. Ale ještě měli dalekou cestu a přešli mnoho dolin i hor i cest, než přišli k městu, kde sídlil starý Šurina pan král. Když ale přišli až

[30] Namáhal. [31] Potloukáš, cáráš.

tam, tu pravil před branou Šurina své milé: „Vieš ty čo, ja puojdém do zámku, zjavím sa mojim poddaným, a keď ma prijmú, sem sa k tébe vrátim. Ty len tu pri tejto studničke zostaň, alebo vyjdi na tento hrubý strom a čakaj, kým sa vrátim.“

„Ale ty na mňa zapomenieš,“ naříkala si Otolienka, vzpomenouc na matčinu kletbu.

„Nikdy, moja drahá duša!“ jistil Šurina a líbal ji v líce, a když mu věřiti nechtěla, zapřisahal se jí, že jí nezapomene. Prosila ho ještě, aby se nedal nikomu líbat, a pak ho propustila.

Přijda do města, ptal se Šurina jednoho souseda, co mají nového. „Ach málo velmi,“ odpoví soused, „starý král Šurina umrel, a dědiča nemáme, sú to samé pletky teraz.“

I litoval Šurina otce a smuten nad tou zprávou šel do zámku k matce. Matka ho hned poznala i objímala ho a chtěla i bozkať, ale to se jí nedal. – Poznali ho i ostatní, hned se to po krajině rozhlásilo a Šurina mladý princ byl vyhlášen za skutečného krále. Šurina chtěl hned pro svoji ochranitelku si zajet, ale náramně umdlen sedl, by odpočinul, a vtom zadřímal. Tu matka k němu přistoupila a políbila ho; probudil se, ale na Otolienku již nevzpomněl, ani o tom nevěděl, co se s ním dělo. – Když Šurina dlouho nepřicházel, věděla Otolienka již, že na ni zapomněl. Hořce si naříkala a plakala, ale kletba matčina stála. – Odešla od studánky, blíže zámku postavila se k jednomu dvorci a přeměnila se v krásný, vysoký topol. – Zdaleka bylo ten topol viděti, ať se podíval s kterékoliv strany, a zrovna se díval na okna v zámku, kde bydlel Šurina mladý král. Každému se ten topol líbil, každý se mu divil, jen mladý král se naň mrzel, že mu zastiňuje výhled na krajinu, a jednou tak se dopálil, že rozkázal topol skáceti. Prosili lidé, aby ten krásný strom podtíti nedával, ale on zůstal při svém, a tedy topol porazili.

Nedlouho potom vyrostla pod samým zámkem krásná

jabloň a každý se divil, kde se tam vzala. – Ale jabloň rostla, kvetla a jablka nesla jako zlato, že jim v chuti rovných nebylo. – Ta jabloň byla i Šurinovi králi velmi milá, nedal žádnému s ní jablka obírati. – Sám je obíral a vůně i chuti si nemohl dosti vychváliti. Ale zase mrzela ta jabloň starou královnu, že jí stíní do jizby, a tak dlouho dudrala a pokoj nedala králi, až se jednou král domrzel a jabloň podtíti kázal.

Zanedlouho, když jabloň porazili, ukázala se na jezírku, zrovna pod okny Šuriny krále, zlatá kačice a ustavičně sem tam plavala a gágala. I bylo to divno všemu lidu, kde se ta krásná zlatá kačice vzala; Šurinovi to bylo také divné, po dlouhé chvíle stával u jezera a díval se na zlatou kačicu. Aby se lépe na ni podívati mohl, kázal, by ji chytili; ale cože – chytali ji, lapali, ale ulapiti nemohli. Poslal král po rybáře, po ptáčníky; ale žádný ji dostati nemohl; plavala pěkně po jezírku, jak navzdor všemu namahání se jí ale kdo tknul, jako střela odfrkla na druhý konec aneb se schovala pod vodu. – Král, když viděl, že ji žádný nemůže chytiti, dopálil se hněvem na kačicu, sedl na lodičku a že ji sám chytne. – Ale kačice prohnala i krále hezky po jezeře, hned se mu chytiti nedala –, ale když myslil již, že ani on jí nedostane, tu se k němu sama přiblížila až k samé lodičce, a když rukou po ní sáhl, dala se mu chytiti. „Ej kačica ty zlá, čože si také fígle[32] robila? Teraz ťa ja viac nepustím, teraz budeš moja“ – řekl Šurina král, poláskal kačicu po hrdelci a po hlávce ji pobozkal – a hle,

[32] Žerty.

[33] Pohádka tato známa také pod jménem Radúz a Ľudmila – aneb Janko a Ivanka.

Konec její se při prvnější takto vypravuje: – Ľudmila dlouho na tom stromě při té studničce čekala, ale dočekati se ho nemohla. – Radúzovi sluhové jezdívali okolo toho stromu do lesa pro dříví. – Jednou když zase tamtudy jeli, postaví se ona před vozy a zavolá:

Hoj hoj! volky, sivé volky,
nězapomínajtě si na svoju silu,
jako Radúz na svoju milú Ľudmilu!

v tu chvíli se přeměnila kačice v Otolienku a Šurina král se ihned rozpomenul, co se s ním bylo dělo. Sedm roků bylo tomu, co je matka zaklela. – I objímal ji pln radosti, dovedl k matce a potom slavili hlučné veselí. Dlouho a šťastně panoval Šurina pan král s krásnou Otolienkou.[33]

Jak to Radúzovi vypověděli, hned druhý den šel s nimi a schoval se za první vůz. Jak přišli na to místo, vyběhla Ľudmila před ně a zase zavolala: Hoj sivé volky atd. Vtom vyskočil Radúz zpoza vozu, poznal ji, objal a s radostí do svého zámku odvedl. – Byla svatba a žili šťastně.